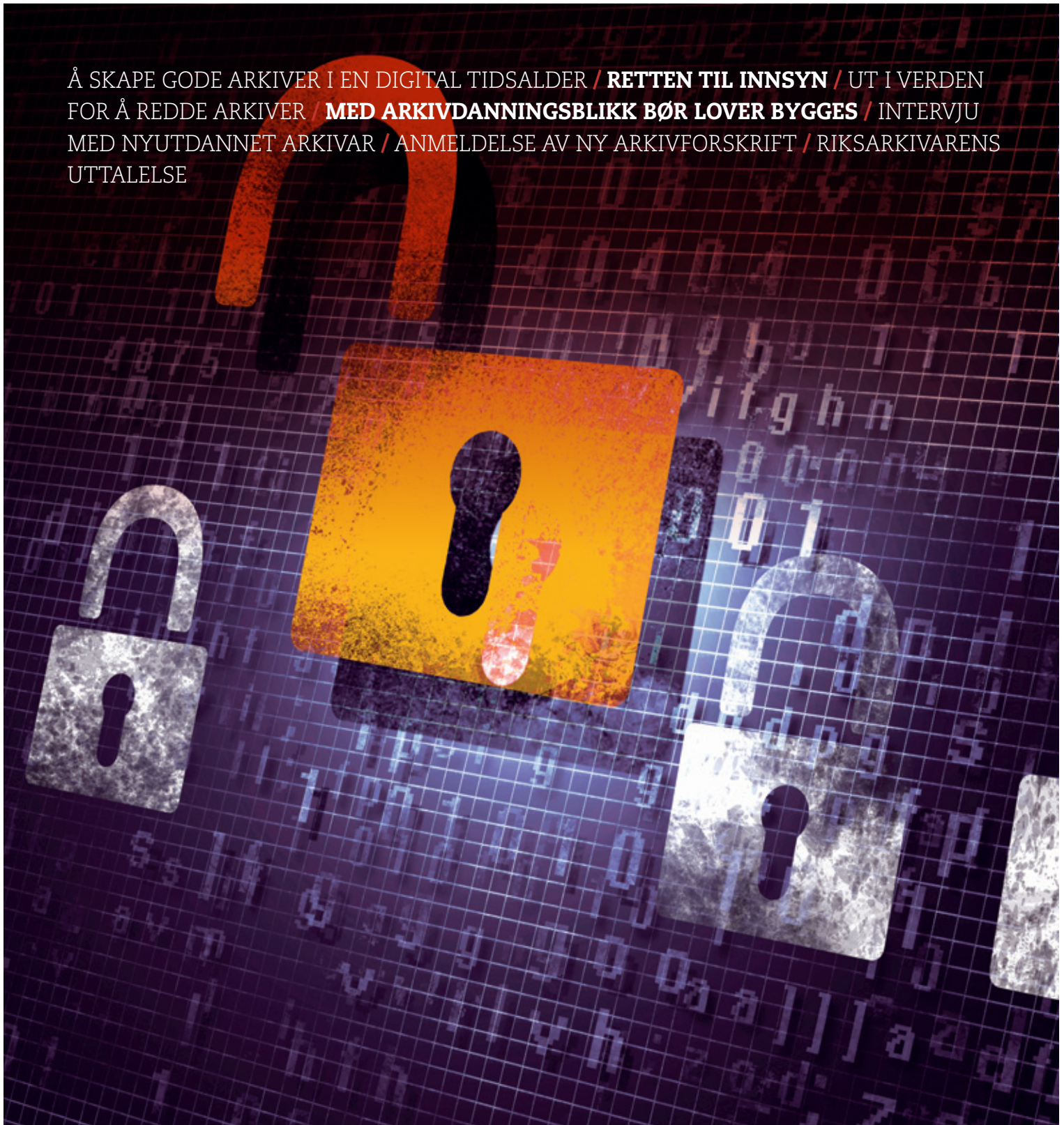

ARKIVRÅD

ORGAN FOR NORSK ARKIVRÅD **1/18**

Å SKAPE GODE ARKIVER I EN DIGITAL TIDSALDER / **RETTE TIL INNSYN** / UT I VERDEN
FOR Å REDDE ARKIVER / **MED ARKIVDANNINGSBLIKK BØR LOVER BYGGES** / INTERVJU
MED NYUTDANNET ARKIVAR / ANMELDELSE AV NY ARKIVFORSKRIFT / RIKSARKIVARENS
UTTALELSE

INNHold 01/18

Å skape gode arkiver i en digital tidsalder	4
Retten til innsyn	10
Ut i verden for å redde arkiver	18
Med arkivdanningsblikk bør lover bygges	22
Intervju med nyutdannet arkivar	26
Anmeldelse av ny arkivforskrift	28
Kurs- og seminarplan	30
Riksarkivarens uttalelse	31

Kjære leser

Vi er allerede godt inne i det nye året og jeg har gledet meg av å presentere årets første utgivelse av Arkivråd.

Innsynspraksis er et tema som har vært svært aktuelt den siste tiden. Vi har sett nærmere på hvordan det å søke innsyn er tilrettelagt for brukerne.

NORLAM har gitt bistand til rettsstatsutvikling og støttet reformer i justis-sektoren i Moldova, i denne utgaven kan du lese om hvordan det gikk med arkivet som etter ti år skulle avsluttes.

Riksrevisjonen ga Justis- og beredskapsdepartementet knusende kritikk for sin journalføringspraksis, avdelingsdirektør i JD, Vilde Ronge, holdt et innlegg på Norsk Arkivråd sin innsynskonferanse i januar og fortalte hvordan arkivet i JD har tatt tak i dette.

På lik linje med at bøker og filmer blir anmeldt må også arkivforskriften anmeldes, og vi har gitt den terningkast selvsagt!

God lesing!
Hilsen Maria

Arkivrådets redaksjon:

Maria Skarstein Rytterager (redaktør)
Anita Haugen Lie
Camilla Shim Winge
Jørgen Hobbøl
Siri Mæhlum

Ansvarlig redaktør:

Marianne Høiklev Tengs,
leder for Norsk Arkivråd

Redaksjonens postadresse:

ARKIVRÅD
Maridalsveien 3, 0178 Oslo

Utgiver:

Norsk Arkivråd, Oslo

Telefon:

22 20 28 90
Betjent hverdager fra kl. 09.00–15.00

E-post:

postmottak@arkivrad.no

Internett:

<http://www.arkivrad.no>

Bedriftsmedlemsskap: kr 1000, (A-medlemmer)
Personlig medlemsskap: kr 300, (B-medlemmer)
Pensjonistmedlemsskap: kr 100,
Abonnement på ARKIVRÅD er inkludert i medlemsprisen, fritt tilsendt.

Annonsepriser:

1 side: kr 6.000,-
1/2 side: kr 3.500,-
1/3 side: kr 2.500,-
Fargetillegg: kr 4.000,- Alle priser eks. mva.

Annonser, notiser og korte debattinnlegg kan etter avtale leveres med utsatt tidsfrist.

Arkivråd utgis med 3 utgaver årlig.
Ettertrykk av artikler og illustrasjoner er tillatt under forutsetning av at kilde oppgis.

Utgivelsesplan:

Nummer	Innleveringsfrist
2/2018	30. april
3/2018	21. september
1/2019	4. februar

Design og produksjon:

07 Media
www.07.no

Opplag:

1250 eksemplarer
ISSN: 05186935
Forsidebilde: Colourbox.com

LEDER

Takk!

Årets generalforsamling er nylig gjennomført, og jeg har overlatt stafettspinnen til en annen arkiventusiast. Det har vært fire utrolig lærerike og fine år som styreleder! Norsk Arkivråd er virkelig en organisasjon i medvind, vil jeg påstå. Plutselig er det mye aktivitet på veldig mange av de områdene hvor vi er involvert, så nå er det tid for å gripe sjansen og være med og påvirke fremtiden. Det vil kreve mye av organisasjonen, men det er oppgaver jeg mener vi tar på stort alvor.

Vi har i flere år argumentert for endring av lovverket, og nå er arbeidet i gang. Vi har jobbet frem gode standpunkt for hva vi mener bør fjernes, fornyes og legges til, og vi ser at flere av disse elementene er med i de nye forskriftene som kom før jul. Det er inspirerende og morsomt å se at det som engasjerte medlemmer og tillitsvalgte bidrar med, gjenspeiles i styrende dokumenter for fagfeltet vårt. Nå har vi hatt en ny runde med medlemsmøter for å få innspill til arkivlovutvalget, og bredden i hva som engasjerer medlemmene våre er stor. Vi har samlet alt i en rapport som dere finner på nettsiden, og så vil vi bearbeide det videre til et skriftlig innspill til utvalget. Vi i styret setter stor pris på at så mange bidrar enten man jobber i en liten virksomhet eller har mange kollegaer – mangfoldet gir oss en unik mulighet til å påvirke og uttale oss.

En gruppe fra landsstyret har også fått et møte med utvalget. Her la vi frem de mest sentrale temaene. Det er ikke lett å prioritere, men vi har gjort vårt beste. Utvalget skal møte mange og innhente mye informasjon fra forskjellige kilder, og det blir spennende å se hva sluttresultatet blir på denne tiden neste år. Viktige tema for oss er virkeområdet for loven, forståelsen av hva arkiv er i dag, teknologi og organisering.

På slutten av fjoråret ble Norsk Arkivråd tildelt hele 700.000,- i ekstra midler. Vi fikk blant annet 500.000,- fra Kulturrådet. Vi har fått penger fra dem i flere år, men aldri så mye. Det er utrolig gøy, og vi skal bruke pengene til kompetansehevende arbeid blant medlemmene innen blant annet digitalisering i dokumentasjons- og arkivforvaltning, praktisk tilnærming til kommunereform, samt internkontrollrutiner for dokumentasjon og arkiv og tjenesteavtaler innen funksjonen. Planlegging av aktivitetene er i gang – følg med!

I tillegg fikk vi penger til flere prosjekter fra Arkivverket. Vi skal blant annet gjennomføre fagmøter om digitalisering for arkivledere, vi skal arbeide med en tjenesteerklæring for offentlig informasjonsforvaltning og tilby et seminar for arkivledere i kommuner som skal slå seg sammen. Vi har jo en stor portefølje av kurs og seminarer allerede, men samtidig ser vi at behovet for påfyll stadig endres og til dels øker. Det er også etterlyst flere arenaer for diskusjon og erfaringsutveksling.

Vi kan fremdeles jobbe enda mer målrettet mot å få offentlig diskusjon om arkiv. Det er et felt av stor samfunnsmessig interesse, og jeg mener at det er mange og viktige saker vi kan fremme. Men det er krevende å få plass i det offentlige rommet, og det må jobbes langsiktig. De gangene vi når frem, ser vi at det blir debatt. Fremover kan vi kanskje være enda mer kreative og strategiske i hvem vi samarbeider med når vi jobber med saker og hvordan vi presenterer dem. Jeg ser frem til å følge Norsk Arkivråd videre. Nå som vårsola så vidt titter frem kan jeg jo avslutte med et sitat fra Timbuk3: «Future's So Bright I Gotta Wear Shades».

Lykke til!

Å skape gode arkiver i en **DIGITAL TIDSALDER**

– Justis- og beredskapsdepartementets arbeid
i kjølevannet av Riksrevisjonens rapport

God arkivskapning i en digital tidsalder handler om å få oppdaterte regelverk, brukervennlige systemer med stor grad automatikk og robotisering, og standarder for god dokumentasjonsforvaltning tilpasset dagens situasjon. For å få en god og nyttig debatt rundt mangler i offentlig arkivskapning, er det viktig å rette skytset mot riktig målskive. Dette er alt for viktig for både vår egen samtid og ettertiden til at vi skal la det passere som kritikk av slurvete og hemmelighetshigende statsansatte.

Riksrevisjonens rapport avdekket graverende mangler i flere virksomheters arkivering, deriblant hos min egen arbeidsgiver, Justis- og beredskapsdepartementet. Dette er helt uhørt og rapporten fortjener all mulig oppfølging og oppmerksomhet. Imidlertid syns jeg pressen gjorde en miserabel jobb i sin dekning av rapportens funn på forsommeren i fjor. Ved å ikke treffe på riktig årsak, gikk en glipp av en gylden anledning til å få oppmerksomhet rundt den ordentlige grunnen til hvorfor det står så dårlig til. Jeg var heller ikke veldig imponert over Arkivverkets håndtering av saken og mener de ikke tok sin del av ansvaret, noe som utelukkende hadde vært i deres interesse å gjøre når først mediernes søkelys var rettet mot arkivene. Dette handler om noe veldig mye større, og etter min mening noe helt annet, enn bevisst tilbakeholdelse av informasjon og udugelige byråkrater. Det handler mest av alt om en nærmest umulig oppgave som vi alle strever med, nemlig å skape gode arkiver i en digital tidsalder der alt man har er hjelpemidler basert på eldgammel teknologi, også kjent som papir.

Vilde Ronge,
Avdelings-
direktør Justis-
og beredskaps-
departementet
(basert på
innlegg på
Norsk Arkiv-
råds innsyns-
konferanse)

Foto: Olav Hegge,
Fotovisjon

VISJON

For snart et år siden begynte jeg som leder av arkivtjenesten i Justis- og beredskapsdepartementet, Seksjon for dokumentforvaltning eller DOKS. Jeg har tittelen avdelingsdirektør, utnevnt av Kongen i statsråd, et poeng i seg selv. Det er første gang arkivlederen i Justis er embetsmann og det sier noe om viljen til å satse på arkiv, gi signaler både internt og eksternt at dette er viktig for oss og ikke noe vi tar lett på.

Vi jobber for rettsikkerhet og trygghet. Det er Justisdepartementets visjon. Visjonen står på en roll-up på vei inn dit hvor arkivtjenesten og resten av administrasjonsavdelingen sitter. Og jeg liker så godt at den står der, at vi alle ser den hver morgen når vi kommer på jobb. Dette er hva det handler om. Selv om vi alle i administrasjonsavdelingen yter støtte-tjenester til departementets omtrent 400 ansatte, så er vi likevel en viktig bit av et hele, samfunnsoppdraget: Vi jobber for rettsikkerhet og trygghet.

Visjonen beskriver Justis- og beredskapsdepartementets samfunnsoppdrag og er en overbygning for alt vi gjør. Den uttrykker hva vi ønsker å jobbe for og hva vi vil forbindes med.

Den visjonen var ikke spesielt synlig i mediebildet etter at Riksrevisjonens rapport ble lagt frem 30. mai fjor. Da var det derimot overskrifter som dette som preget nyhetsbildet:

«Staten somler, slurver og er for dårlige på åpenhet og innsyn» – *Medier24*
«Lei av at Justisdepartementet ikke følger loven» – *NRK*
«Byråkrater som serielovbrytere» – *Aftenposten*

TO RAPPORTER

Noen måneder før Riksrevisjonen la frem sin rapport, la Pressens offentlighetsutvalg (POU) frem en rapport med tilsvarende tematikk kalt: «Slik hindrer departementenes og SMKs journalføring. I ingressen på denne nyhetssaken på Pressens offentlighetsutvalgs egen nettside, kan man lese at «På bakgrunn av funnene som er gjort mener POU at 13 av 15 departementer har en journalføringspraksis som er svært kritikkverdige. Verst ut kommer Justis- og beredskapsdepartementet (JD).» Dette var i januar i 2017, og det meste av kritikken mot Justis som fremkom her, ble gjentatt i Riksrevisjonens rapport. Det

er ikke til å stikke under en stol at det ble krisestemming i departementet på det tidspunktet, og en rekke tiltak ble straks iverksatt. Flere vikarer ble hentet inn til DOKS for å ta unna etter-slepet og Arkivverket ble kontaktet for å få råd. To måneder etter startet jeg. Snakk om gavepakke for meg, om enn en litt utfordrende sådan, og stressende. Men jeg fikk virkelig prøvd meg, og det gjelder selvsagt fortsatt, dette har jo ikke gått over selv om vi har fått hodet over vann. Men det gir en god følelse av mestring, at vi i DOKS har tatt tak i dette og faktisk gjør en forskjell når det kommer til departementets dokumentasjonshåndtering og arkiv.

// Foto: Colourbox.com //

Justisdepartementet har blitt kritisert for mye i de to rapportene, men her kan dere lese noen av hovedpunktene:

- *Altfor utstrakt og uriktig bruk av forhåndsklassifisering av dokumenter*
- *Underarkivering, eller sagt på en annen måte, for dårlig dokumentfangst*
- *Dårlige metadata, beskrivelse av dokumenter som ikke sier noe som helst og som vanskeliggjør søking, gjenfinning og identifisering av relevant dokumentasjon*
- *Treghet i journalføring, både i registreringen som saksbehandler har ansvaret for å gjøre, og i journalføringen som arkivtjenesten gjør*
- *Treghet i publisering på OEP, altså tiden som går fra journalføring til publisering av offentlig journal på OEP*
- *Treghet i behandlingen av innsynskrav, fulgte ikke standard: «uten ugrunna opphold»*
- *Vurderinger av om det kan gis merinnsyn svikter*

Jeg kunne ha delt opp disse punktene i hva som gjelder journalføring/arkivering og hva som gjelder innsynsbehandling, men det er to sider av samme sak i de fleste tilfeller.

ÅRSÅK IFØLGE MEDIA

I media ble det hauset opp at dette handlet om kompetanse. At Justisdepartementets ansatte jevnt over ikke kan noe om verken arkivering eller innsynshåndtering, og at de dessuten har onde hensikter. At de vil holde alle kort tett til brystet og ikke ønsker å bidra med sitt inn i det åpne demokratiet som offentliglova, vår egen lov, unnfanget og født i avdelingen rett borti gangen for der arkivtjenesten sitter i Nydalen, legger opp til. Jeg vet at det handler om andre ting. Eksempelvis handler det om at saksbehand-

lere og ledere i departementet skal vurdere tre kriterier for hver enkelt e-post de mottar eller sender fra seg:

1. Er e-posten et saksdokument etter bestemmelsene i offentliglova?
2. Er e-posten gjenstand for saksbehandling?
3. Har e-posten verdi som dokumentasjon?

Dernest, hvis e-posten fyller kravene, skal den registreres i sak/arkivsystemet WebSak. Og det er kronglete søking, særdeles lite automatikk, og rom for feilregistrering av metadata, som igjen får konsekvenser for søking, både for oss selv og offentligheten, og derav manglende gjenfinning. Bevisstgjøring blant dagens arbeidstakere, om hvilket ansvar som hviler på hver enkelt for å få dokumenter til arkivet og kommunikasjon om at disse kjørereglene gjelder hos oss, det har man behov for hos alle, også i Justisdepartementet. Men der vi har den største utfordringen akkurat nå, er i å få kommunisert dette ut til de som skal fylle arkivene i

kombinasjon med tilbudet om avleggs verktøy og arbeidsmetoder. Det blir en så stor mismatch mellom realitet og idealisme, når man eksempelvis ikke lenger får 5 fysiske brev inn og sender 3 ut i løpet av en dag, men mottar noen hundretalls e-poster og sender ut like mange i løpet av en arbeidsdag, som alle enkeltvis skal vurderes opp mot de tre kriteriene for deretter å registreres i et system nærmest uten automatikk.

RIKSREVISJONENS HOVEDFUNN:

Riksrevisjonen sa mye om dette i sin rapport. Faktisk, som punkt en og to i sin opprømsing av hovedfunn på side 8 i rapporten står det følgende:

1. Arkiveringen i flere departementer og statlige virksomheter er mangelfull, og dette har negative konsekvenser for den reelle muligheten for innsyn.
2. Lite brukervennlige arkivsystemer er en av hovedårsakene til utilstrekkelig arkivering.

// iStockphoto.com //

// Foto: Pernille Ronge Kastrand //

Tenk om overskriften heller hadde vært: *Folkekrav etter Riksrevisjonens rapport: Millionløft til ny arkivløsning for hele offentlig sektor!*

La oss få bedre arkiver og derav mer offentlighet – et av premissene for et velfungerende demokrati.

SERIELOVBRYTERNE

Dette er representantene for saksbehandlere og ledere i Justisdepartementet, de som Aftenposten kalte serielovbrytere:

- *Jan jobber med internasjonale barnebertføringssaker*
- *Mona er ekspert på menneskehandel*
- *Bård har ansvar for rettsanmodninger og utlevering av lovbrytere*
- *Hege har oppgaver knyttet til nasjonal IKT-sikkerhet*
- *Knut er involvert i etatsstyringen av Politidirektoratet*

Alle disse har faglig integritet, de utfører sine oppgaver samvittighetsfullt og med engasjement, de gjør sitt beste hver dag, de yter sin skjerv inn mot visjonen: vi jobber for rettsikkerhet

og trygghet! OG de har et ansvar for å fortløpende dokumentere det de gjør. Først og fremst for seg selv, men også for sine ledere, for sin arbeidsgiver, for enkeltpersoner ute, for offentligheten. Og dersom de dokumenterer det de gjør på en god måte, gagner det ikke bare dem selv, men også Justis, og samfunnet, både på kort og lang sikt. Vi i Justisdepartementet har en vei å gå når det gjelder å bevisstgjøre våre ansatte i hvordan bedrive best mulig dokumentasjonsforvaltning, som mange andre virksomheter. Det er krevende å komme trekkende med arkiveringsrutiner og prosedyrer for behandling av innsynskrav med korte frister i en veldig travel hverdag for alle der nye oppgaver kommer flyvende inn fra høyre i ett kjørt. Men det fritar ikke noen av oss fra ansvaret om å dokumentere. Å ha gode arkiver gjør så vi kan gjenfinne og gjenbruke informasjon, og det letter oppgaveløsningen betraktelig, for å ikke si at det er en helt nødvendig bestanddel i saksbehandlingen. Men all verdens bevisstgjøring og kompetansepåfyll alene vil ikke løse dette problemet. De manglene

ved arkivene som både Riksrevisjonen og Pressens Offentlighetsutvalg har avdekket, har sitt utspring i helt andre forhold enn kunnskapsløse saksbehandlere som vil holde kortene tett til brystet, det handler om digitalisering og manglende implementering av arbeidsverktøy som følger med i tiden. Her må det langt sterkere lut til enn bevisstgjøring.

OPPFØLGING AV RAPPORTEN

Tilbake til mai 2017. Vi i DOKS fikk ansvaret for å følge opp rapporten. Vi skjønte fra første stund at her gjaldt det å dele opp elefanten. Dessuten måtte vi ha inn ulik kompetanse. Vi nedsatte en prosjektgruppe bestående av folk fra HR og Lovavdelingen, og gikk dessuten i ledtog med utvalgte superbrukere på WebSak. Det er viktig å få en faglig forankring ute i avdelingene, og superbrukerne var perfekte i så måte. De vet hvor skoen trykker, de kjenner saksbehandlingen, de kan snakke språket. Vi hadde også en god dialog med departementsledelsen, for som alle vet, starter kultur og holdninger med at ledere går foran med et godt eksempel. Vi invol-

«OG DET VAR NOE AV DET FØRSTE JEG KONSTATERTE, AT DET SYNTES SOM OM VI KUNNE FYLLE PÅ MED X ANTALL ARKIVARER FOR Å TA UNNA DRIFT OG FORTSATT ALDRI KOMME I MÅL. ARKIV-TJENESTEN HAR ET ANSVAR FOR Å UTVIKLE DRIFTEN, IKKE BARE UTFØRE DEN.»

verte også kommunikasjonsenheten, det er utrolig viktig å ha med folk som vet de lure triksene for å få kommunisert et budskap på best mulig måte. Og underveis, da vi kom dit at vi skulle ut og snakke for samtlige ansatte, involverte vi alle lederne i departementet.

FORHÅNDSUNNTAK

Vi startet med forhåndsunntak. Riksrevisjonen ga oss en god del kritikk for å forhåndsunnta dokumenter oftere enn nødvendig og også til en viss grad uten rettslig holdbart grunnlag. § 29 i offentleglova sier at innsynskrav skal vurderes «konkret og sjølvstendig» og forhåndsklassifisering skal normalt ikke skje. Riksrevisjonen mente at det i 60% av tilfellene var vanskelig eller umulig å se behovet for forhåndsunntak i vår journal.

Ledelsen i departementet var klare på at hovedregelen skal være at man ikke forhåndsunntar i Justisdepartementet, og spurte oss i DOKS om å se hva vi kunne gjøre i WebSak for å styre brukerne i riktig retning. Som dere sikkert kjenner til, ligger det en del automatikk i hjemmelsbruk i systemet. Unntar man på saksnivå for eksempel, arves hjemmelen til alle fremtidige dokumenter i saken. Vi hadde mange malsaker i WebSak og disse lå inne med hjemmel. Saker som ofte inneholder taushetsbelagte opplysninger, men selvsagt ikke i alle dokumenter. Ved å fjerne hjemmel på saksnivå, som vi gjorde i juni i fjor, blir standardverdien «ingen hjemmel» på alle nye saker som opprettes og saksbehandler blir tvunget til å gjøre en vurdering i hvert

enkelt tilfelle. Den vurderingen skulle man jo ha gjort uansett, men når det allerede står en hjemmel der, er det lettere at den blir stående uten å bli vurdert når det er så mye annet som skal gjøres. Det er jo også en balansegang opp mot taushetsbelagte opplysninger som vi har plikt til å unnta. Det har også gjort at vi i DOKS har endret vår rutine når vi journalfører inngående dokumenter. Ser vi at det er sensitivt innhold, legger vi på en fiktiv hjemmelskode som rett og slett tilgangsstyrer hvem som kan lese dokumentene internt. I alle tilfeller blir vurderingen lagt til den som er nærmest saken, nemlig saksbehandler. De nye rutinene har vi kommunisert til alle via intranett, men også sendt til alle ledere for viderefremidling og til superbrukerne i avdelingene. Disse reglene er ikke enkle og må snakkes om slik at alle kan føle seg trygge på de nye rutinene og dessuten kjenner godt til hva som er hver enkelt persons ansvar.

JA-TURNEEN

Kritikken mot forhåndsunntak hadde en veldig konkret løsning ved hjelp av omlegging i Websak. Flere av de andre punktene, som underarkivering, dårlige metadata, treghet i innsynsbehandling og vurdering av meroffentlighet, hadde imidlertid ikke en systemteknisk løsning i samme grad. Vi antok at alle i departementet var tjent med en bevisstgjøring om arkivering og innsynsbehandling, en påminnelse om at «slik gjør vi det hos oss». Prosjektgruppa laget derfor et opplegg som ble obligatorisk for alle avdelinger å gjennom-

føre. Selvfølgelig med positivt fortegn, nemlig Ja-turneen. Og i høst var vi derfor rundt og orienterte om at det er innholdet som er avgjørende for om det er journalplikt, ikke formatet. At gode og beskrivende saks- og dokumenttitler er viktig for gjenfinning, både vår egen og for offentligheten. At utgangspunktet er offentlighet, ikke hvilken hjemmel kan jeg bruke for å unnta. At vi skal behandle innsynskrav uten ugrunna opphold. Og masse mer. Vi tok ikke imot spørsmål der og da, men ba folk skrive ned det de lurte på og levere til oss i etterkant. Vi hadde lagt mye i planleggingen av presentasjonen, det var helt essensielt for å få gehør hos folk ute i organisasjonen, at de syns den var informativ og matnyttig. Minst mulig pekefinger, mest mulig oppmerksomhet på gevinster, for oss og for de der ute.

ARKIVTJENESTEN MÅ UTVIKLE DRIFTEN, IKKE BARE UTFØRE DEN!

Jeg begynte som sagt i departementet midt mellom de to rapportene som kom i fjor vår og mye lå til DOKS når det gjaldt å svare ut kritikken, dette var jo vårt fag! Fordi etterslepet på arbeidsoppgaver var så stort, var føringen ovenfra helt klar: fokuser på drift! Få unna alt som ligger! Luksusen man har som ny er at det er så enkelt å se hvor ting ikke fungerer optimalt. Og det var noe av det første jeg konstaterte, at det syntes som om vi kunne fylle på med x antall arkivarer for å ta unna drift og fortsatt aldri komme i mål. Arkivtjenesten har et ansvar for å utvikle driften, ikke bare utføre den. Det er jo slik vi kommer oss fremover. DOKS hadde også organisert arbeidet lite hensiktsmessig. Det var silobasert, liten rotasjon i arbeidsoppgaver, ulik fordeling av rutineoppgavene. Det var også mange spesialister, noe som igjen førte til manglende helhetstenkning, både faglig og kollegialt, og ikke en kultur

der man tenker «vårt felles ansvar». Resultatet var at vi var veldig sårbare, både internt ved fravær, i perioder med mye trøkk, ved stadig nye ad hoc-oppgaver (sånn er det i et departement), men også innad i departementet, vi klarte ikke å hive oss innpå når det var utviklingsprosjekter eller behov på gang for eksempel i IKT-seksjonen der vi absolutt burde vært med eller til og med tatt egne initiativ. Konsekvensene for offentligheten var også veldig tydelige: treghet i journalføring og treghet i publisering på OEP.

I oktober satt vi derfor i gang med ny organisering av arbeidet. Vi hadde sammen kommet frem til den nye modellen og selv om noen nok hadde lyst å planlegge litt mer før vi satte i gang, bare stupte vi ut i det. Og det ble slett ikke mageplask, selv om det selvfølgelig har vært og er litt smårusk. Alle tar nå del i alle oppgaver, hvilket betyr at samtlige har måttet lære seg masse nytt. Det har allerede skapt en helt annen helhetsforståelse i gruppa, vi tenker mye mer «vi» og dessuten, det å kjenne driften er en forutsetning for å drive utvikling. Ved fravær kan vi hoppe inn i hverandres oppgaver og vakter, vi jobber mye mer effektivt ved å sette innsatsen inn der det brenner mest. Det å få nye øyne på alle oppgaver gjør at forbedringen av alle rutiner er suveren, vi har ikke mange usnudde steiner eller «vi gjør det sånn fordi vi alltid har gjort det»-rutiner igjen. Det er et kompetanseløft for samtlige og ved å skape oss rom til å drive med utvikling, kan vi gjennomføre bedre prosjekter, fra små til store.

Det umiddelbare resultatet var raskere publisering. I perioden Riksrevisjonen kartla oss, brukte vi i gjennomsnitt 61 dager fra journalføring til publisering på OEP. Nå siden mai i fjor, har vi et gjennomsnitt på 10 dager.

Vi har kontroll på etterslepet vårt nå. Flere av medarbeiderne i DOKS sier at det beste med omorganiseringen er at vi har den kontrollen.

DOKS er nå bidragsytere til utvikling og sågar igangsetterne. Det gjelder alt fra digitalisering av innstillingsprosessen i departementet til å være i tospann med IKT når det gjelder å ta i bruk nye tekniske løsninger, arkivknapp i SharePoint, eInnsyn, osv.

VIDERE OPPFØLGING

Vi har gitt oss selv et år fra Riksrevisjonens rapport ble offentliggjort til vi skal være i havn med dette prosjektet, konkrete tiltak for å svare ut kritikken. Og da gjelder det tiltakene etter Riksrevisjonens rapport. Å sikre at Justisdepartementet til enhver tid har gode arkiv- og innsynsrutiner, er et fortløpende arbeid. Vi har laget et mandat for trinn to av oppfølgingen, der trinn 1 har vært disse jeg har skissert: tiltak i WebSak knyttet til forhåndsunntak, ja-turneen, omorganisering av DOKS, forbedring av rutiner og ikke minst utviklingsprosjekter som går på digitalisering og som er innenfor vårt handlingsrom.

Trinn to baserer seg på alle spørsmålene og kommentarene som kom inn

underveis i Ja-turneen, der alle ble oppfordret til å skrive ned det de lurte på og sende det til oss.

Avslutningsvis vil jeg si takk til både Riksrevisjonen og til Pressens Offentlighetsutvalg. Det er utelukkende en god ting, slik jeg ser det, at vi blir gått etter i sømmene. Det skaper oppmerksomhet rundt en veldig, veldig viktig sak, nemlig arkiv og dets betydning for oss alle sammen. Jeg skulle bare ønske at kritikken ble mer konstruktiv behandlet og belyst, slik at vi faktisk får tatt tak i den virkelige store trusselen mot de gode arkivene, nemlig at digitaliseringen fyker forbi og ikke evner å ta med seg arkiveringsutfordringene i sin ferd mot gode løsninger. ■

// coloubox.com //

Retten til **INNSYN**

Av Maria Rytterager og Anita Haugen Lie, Redaksjonen

Mange departementer og flere andre statlige organer opplevde i fjor høst å bli lammet av massegenererte innsynskrav gjennom Offentlig elektronisk postjournal (OEP). Dette førte til unormalt mye arbeid for saksbehandlere i statsforvaltningen, men også for arkivarene som gjør jobben med å fordele de ulike innsynskravene til rett saksbehandler, påføre frist og i andre enden, ekspedere ut alle svarene.

Offentleglova legger til rette for at offentlige virksomheters prosesser skal være mulige å gi innsyn i, og at de skal tåle slikt innsyn (§ 1). Man kan si at å bli betegnet som åpen gir positive assosiasjoner, mens det motsatte, å være lukket, gir negative.

Den offentlige journalen skal inneholde en oversikt over all korrespondanse inn og ut fra organet, som har verdi som dokumentasjon og er gjenstand for behandling. Dette gjelder all type korrespondanse, også SMS eller telefonsamtaler, datadelinger eller annen utveksling av informasjon der organet selv er enten avsender eller mottaker. Prinsipielt sett er den offentlige journalen grunnlaget for allmennhetens demokratiske kontroll av den virksomheten som drives – og gjerne også det eneste vinduet inn i organets prosesser. Hvordan en virksomhet velger å gi allmennheten innsyn i sine prosesser varierer. Samarbeid med pressen er et

viktig virkemiddel for å styre og gi målrettet informasjon eksternt. Slikt arbeid gir likevel ikke tilstrekkelig innsyn i et organs prosesser sett fra lovverkets ståsted, og dette er hovedargumentet for pålegget om føring av en offentlig journal.

Er offentlig elektronisk journal den eneste og mest effektive løsningen for å skape åpenhet og innsyn i offentlig dokumentasjon?

Norsk Arkivråd uttalte i sitt høringsvar til Justis- og beredskapsdepartementet av 30.05.2016 om evaluering av offentliglova at loven bør åpne for alternative løsninger til OEP for å lette innsyn. Spesielt gjelder det innsyn i dokumentasjon fra kjerneoppgaver som krever spesialiserte IT-verktøy. Norsk Arkivråd mener krav til etterlevelse av beste praksis i tråd med ISO 30300-serien «Informasjon og dokumentasjon – Ledelsessystemer for dokumentasjon» vil bedre innsyn og transparens.

At virksomhetene utarbeider en helhetlig oversikt over hvilken dokumentasjon som er i en database, slik som OEP, og hvilken dokumentasjon som finnes i fagsystemer vil også gjøre innsynskrav etter offentliglova § 9 mer forutsigbare og enklere å etterleve. God kvalitet i arkivene er avgjørende for offentlige innsyn. Vi kan ikke ta det for gitt at slik dokumentasjon arkiveres dersom ikke de digitale løsningene som utvikles gjør denne prosessen enklere og om mulig mer automatisk for både ledere, saksbehandlere, styremedlemmer og politikere. Norsk Arkivråd vil påpeke at praktisering av innsyn i stor grad vil være avhengig av den digitale utviklingen i offentlig forvaltning. En hovedutfordring er at det i så stor grad er opp til den ansattes skjønn og tolkning av lovverket om dokumentasjon blir journalført eller ei. Utvikling av digitale løsninger, både mot innbyggerne og internt i forvaltningen som automatisk registrerer og arkiverer dokumentasjon, vil motvirke dette.

// Foto: colourbox.com //

Kravet om mer automatisering i forvaltningen vil kunne forsterke avhengigheten av de generelle sakarkiv-systemene for tilrettelegging av innsyn, fordi det er disse som er satt opp for å levere til OEP i dag. Utvikling av nye IKT-systemer vil ofte gjøre at dokumentasjon som allmennheten burde få innsyn i, behandles i egne systemer. Parallelt utvikles det publikumsløsninger ved hjelp av applikasjoner og annen ny teknologi. Et vesentlig spørsmål er da om det vil bli for kostbart å samle metadata fra mange systemer ett sted, som på OEP, dersom journalføring og kvalitetssikring av offentlig journal ikke også kan automatiseres. Det vil nok kreve et påbud om å utvikle slike ordninger. På mange måter kan det virke som intensjonen om at «alt vil være synlig på offentlig journal» blir passé. Offentliglova må være mer i

takt med den teknologiske utviklingen og gi føringer for hvordan journalbegrepet skal anvendes i den digitale virkelighet. Derfor må offentliglova også harmoniseres med de generelle reglene for identifisering av dokumentasjon i kontekst (den sammenheng dokumentene er skapt).

Tirsdag 30. januar arrangerte Norsk Arkivråd seminaret «Offentlighet og innsyn» i Oslo. En viktig bærebjelke i demokratiet er retten til innsyn, men hvordan er dette tilrettelagt for brukerne? Riksrevisjonen og Presseforbundet har begge påpekt mangler ved arkivering og innsynspraksis. I 2017 ble det relativt høy temperatur, særlig på sosiale medier, i debatten om innsyn, offentlighet og hvordan forvaltningen praktiserer dette. Norsk Arkivråd hadde derfor invitert aktivistgrupper som

kaller seg «Graveteamet på rusfeltet» til å holde et innlegg om hvordan de mener offentlige organers innsynspraksis fungerer ut i fra et brukerperspektiv. Redaksjonen i Arkivråd ønsket svar på noen spørsmål vi satt igjen med etter innlegget, og tok derfor kontakt med Graveteamet etter seminaret. Kristine Foss i Norsk Presseforbund holdt også et innlegg under seminaret og har besvart de samme spørsmålene fra sitt ståsted. For å trekke «retten til innsyn» tilbake til offentliglovas arnepunkt har vi fått Ole Knut Løstegaard i Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet til å svare på noen prinsipielle spørsmål om innsyn.

Alle intervjuer er gjennomført via epost og det ble ikke stilt oppfølgingsspørsmål til svarene vi fikk.

Svar fra Graveteamet

1. Kan dere fortelle kort om hva graveteamet er og hvorfor dere er etablert?

Vi er en liten gruppe aktivister og bloggere som ønsker at bruk av rusmidler skal avkriminaliseres og at man skal kunne kjøpe marihuana på Vinmonopolet. Det er tilfeldigheter som førte til at vi begynte å grave, egentlig. Det hele startet når en av oss hjalp organisasjonen Normal Norge (som jobber for legalisering av cannabis) og ønsket å se nærmere på dem som får støtte av Helsedirektoratet, for å se hvordan man bør utforme en egen søknad.

Så økte etterhvert interessen. Vi er inspirert av tidligere redaktør i =Oslo, Anlov Mathiesen, som har bedt om en uavhengig granskning av rusfeltet. Vi forstod etterhvert at vi kunne bruke offentleglova for å gjøre deler av jobben

selv, uten politikernes hjelp. Politikerne hørte jo ikke på Anlov.

2. Hva tenker dere er det viktigste med innsyn?

Det er muligheten til å se hva som egentlig foregår i det offentlige. Staten jobber tross alt for oss, ikke omvendt. Det skulle bare mangle om ikke alle kunne få innsyn i hva skattepengene går til. Dessuten er det viktig å sjekke at folk sine rettigheter ivaretas – Norge har tvangssterilisert samer og kriminalisert homofile. Man må ikke tro at vi som samfunn er perfekte i 2018 eller at man kan stole på myndighetene. Senest i vinter kom Sivilombudsmannen med kritikk av en rusinstitusjon for ungdom for å bryte med deres rettigheter – det er denne typen ting retten til innsyn er ment for å avdekke.

3. Ut fra deres erfaring; hvordan fungerer innsynspraksisen i dag?

Hovedproblemet er at brudd på offentleglova ikke medfører sanksjoner og at det ikke er noe sentralt overordnet klage- og tilsynsorgan. Fravær av konsekvenser ved lovbrudd gjør at det blir veldig sprikende praksis. Noen har en god holdning til offentlighet, god kunnskap om loven og ryddige arkiv. Andre har det ikke. Helse- og omsorgsdepartementet er blant de flinkeste, mens Politidirektoratet ikke kommer like heldig ut. Når disse i tillegg er klageorgan, så kan en mindre heldig kultur spre seg nedover.

Ofte får vi beskjed om at noe angivelig ikke er saksdokumenter. Andre ganger slenger de inn 3–4 forskjellige paragrafer for å helgardere seg fra å gi innsyn. Vi har også sett eksempler på regelrett løgn der vi har fått ut korrespondanse

// Foto: shutterstock.com //

som ett organ hevder ikke eksisterer fra et annet organ i utlandet gjennom utenlandske offentlighetslover. Slike brudd har ikke ført til konsekvenser utover et og annet brev der de må forklare seg for Arkivverket – og dette er bare når vi har helt konkrete bevis.

Når noe angivelig ikke er saksdokumenter eller ikke journalført, men omhandler saksfeltet til organet gir det allikevel rett til innsyn, men det er det ikke alle som respekterer. Vi vet jo også at mye ikke journalføres – at dokumentfangsten ikke er god nok, noe Riksrevisjonen har vist i sin rapport.

I andre land vil et krav om innsyn oftere måtte medføre en manuell gjennomgang. Dessuten er det et problem at det er den ansatte selv som til syvende og sist velger om man kan få innsyn i deres korrespondanse om den ikke er journalført, på grunn av konflikten med personopplysningsloven. De særnorske postlistene er en god ordning, men det er synd om man bare skal kunne peke på postlistene for å nekte innsyn i ting som ikke finnes der. Dette bør ryddes opp i. Muligheten for å sende manuelle innsynskrav og rettighetene forbundet med en gjennomgang med ansatte når det kommer slike krav bør styrkes. Det vil kunne bøte på noen av problemene med mangelfull dokumentfangst.

4. Hva bør forvaltningen endre på?

De fleste som ikke har hørt om offentleglova før, synes det at et menneske må sende ut dokumenter manuelt på epost og at ikke offentlighet vurderes før det legges ut er merkelig og gammeldags. Vi synes også at dere som jobber med arkiv må få slippe å sende ut dokumenter på epost, dere burde i stedet bruke tiden deres på å offentliggjøre, publisere og lære opp andre ansatte. Dere skal ikke behøve å bli arbeidsledige fordi man eventuelt

kan laste ting rett ned, men få mer interessante arbeidsoppgaver. De endringene vi foreslår innebærer at arkivenes bemanning og kompetanse må oppgraderes kraftig. Det er i hvert fall slik vi forstår det etter å ha luftet denne tanken for dem som har mer greie på det enn oss. Og det er vel en god ting?

Vi kunne tenke oss et eget tilsyn på linje med Datatilsynet, men for offentlighet. De bør føre tilsyn med journalføring og arkivpraksis, og være øverste klageinstans i stedet for Sivilombudsmannen. Det bør være mulig for dem å gi sanksjoner ved brudd. Tilsynet bør også ta saker som ikke er av prinsipiell karakter, noe ombudsmannen ofte ikke gjør i dag. Det bør være et krav i alle offentlige organ at man har en arkivansvarlig, det bør være minstekrav om gjennomført kurs i små organ og om arkivutdanning i alle organ av en viss størrelse.

I tillegg tenker vi at den nye løsningen med eInnsyn bør ha mulighet for å laste store mengder dokumenter rett ned og også at man skal kunne søke inne i dokumentene.

For at dette skal fungere bør offentlighet vurderes før dokumentene publiseres, og man bør få en annen avgrensning der ikke-offentlige enkeltpersoners trivielle kommunikasjon med forvaltningen og dokumenter med sensitive personopplysninger ikke publiseres på nett. Det bør allikevel være en rett til innsyn i disse dokumentene.

Om det var krav om at dokumentene skulle utleveres som OCR-behandlet PDF/A og tagget med navn på utleverende organ og saks- og dokumentnummer hadde det vært lettere å se hvilke dokumenter som hører sammen – det hadde vært en god måte å legge til rette for gjenbruk på.

5. Hvilke positive erfaringer har dere gjort i arbeidet?

Når noen som ikke er enige med oss politisk allikevel har en oppriktig holdning til offentlighet og utleverer korrespondanse og dokumenter uten å være vanskelige, er det veldig imponerende. Eller når noen går i dialog på en fornuftig måte når de får mange innsynskrav i stedet for å finne årsaker for å avvise alt. Da har vi vært imøtekomende. Det er også veldig fint når noen setter en foretaksadvokat på saken – da får vi veldig ryddig behandling. Velferdsetaten i Oslo kommune, byrådet i Oslo og Helsedirektoratet har vært veldig imøtekomende, for eksempel.

6. Ser dere forskjeller i innsynspraksisen f.eks. mellom stat og kommune?

Egentlig ikke. Det finnes både god og dårlig praksis begge steder. Men det er lettere å få endret praksis i kommunene, fordi Fylkesmannen gjerne rydder opp etter en klage. Dette skjedde f.eks. i Nes kommune etter både rådmann og Fylkesmannen tok affære. En egen advokat ble satt til å rydde opp i praksisen. Når det er dårlig praksis høyere opp – som ved manglende journalføring i Utenriksdepartementet eller en dårlig holdning til offentlighet og treg saksgang i Politidirektoratet, er det ofte noe som er vanskeligere å gjøre noe med.

7. Hva tenker dere om framtida og retten til innsyn?

I stedet for å tenke begrensninger må DIFI og KMD tenke nytt – det skal være en rett til gjenbruk av offentlige saksdokumenter. Datajournalistikk er noe av det hotteste innen media om dagen. En kan ikke tenke gammeldags: de må legge til rette for slik gjenbruk.

Da vil en avgrensning slik vi foreslår, tvinge seg frem. Forvaltningen må også sørge for at de sladder ordentlig – det er en del dårlig sladding.

8. Det har vært til dels sterke reaksjoner og påstander om at dere sender automatisk genererte innsynsforespørslar, blant annet på sosiale medier? Hva tenker dere om kritikken dere får og har fått? Har folk forstått budskapet deres?

Vi har brutt en uskreven regel som bare ventet på å bli brutt, fordi systemene for å få innsyn er utdaterte. Dette har de visst om lenge. Det var uprofesjonelt av DIFI å gå ut og angripe oss i media, og komisk at man lurte på om det var Kina eller Russland som stod bak og derfor ba NSM etterforske. Hadde de hatt god etterretning hadde de visst at det var snakk om noen få norske aktivister som er stolte av det norske demokratiet og aldri kunne finne på å samle inn dokumenter for en fremmed makt.

DIFI sitt medieutspill kom dessuten uten forvarsel dagen etter vi egentlig skulle avtale et møte med dem. En i ledelsen ble provosert fordi jeg ringte fra skjult nummer etter arbeidstid og foreslo at møtet skulle foregå på café, og valgte så å angripe oss i media. Vi mener vi burde fått en unnskyldning for dette. Man angriper ikke egne brukere i media – ikke minst er dette ikke oppførsel som sømmer seg fra en statsforvaltning.

Reaksjoner på sosiale medier har primært kommet fra organisasjonene på rusfeltet som vi har kritisert for økonomiske forhold. Det er ikke uvanlig at etablerte aktører som har noe å skjule reagerer kraftig når de blir kikket i kortene, så vi er ikke overrasket over reaksjonene.

«VI HAR BRUTT EN USKREVEN REGEL SOM BARE VENTET PÅ Å BLI BRUTT, FORDI SYSTEMENE FOR Å FÅ INNSYN ER UT-DATERTE.»

9. Inntrykket vårt fra debatten var at deler av statsforvaltningen følte seg lammet av store mengder innsynskrav. I foredraget dere holdt for Norsk Arkivråd kom det godt fram at innsynskravene ikke ble sendt vilkårlig, men forstår dere forvaltningens reaksjoner?

Egentlig ikke. Vi har brukt loven helt i tråd med formålsparagrafen og ønsket et bredt innsyn i saksområder vi er interessert i. Flere av dokumentene er brukt i saker i media, både i Dagbladet, Budstikka og på blogg; til sammen 8–10 saker i større medier. Flere av sakene hadde ikke blitt noe av om det ikke var for at vi gikk gjennom store mengder dokumenter eller hadde mulighet til å søke inne i dokumentene. Vi har også avslørt økonomisk korrupsjon som har vært etterforsket av internrevisjonen i Oslo kommune, og det er konstatert brudd på retningslinjer.

Uttalelsen fra Justis- og beredskapsdepartementet om masseinnsynskrav gjelder ikke oss, dette har Lovavdelingen også forstått. Allikevel ser vi nå at den misbrukes for å nekte oss innsyn. At det nektes innsyn med henvisning til formålsparagrafen, når det er nettopp de årsakene som nevnes i den paragrafen, at borgerne skal kunne ettergå myndighetene, demokratiinnsyn o.l. – som er bakgrunnen for at vi ber om innsyn, er jo helt absurd.

Andre kommentarer?

Et par nøkkeltall: Vi har fått innsyn i 91 tusen dokumenter. 20% av dokumentene vi får utlevert er ikke OCR-behandlet/fulltekstøkbare. Vi får ut flere opplysninger og dokumenter i 50% av klagesakene. Vi klager ikke lenger på de fleste avslag, men der vi tror det er mer å hente og vi ser at loven ikke følges. Om dere ønsker å vite mer om hvilke verktøy vi bruker til datajournalistikk kan dere se på fagbloggen vår: innsynsbloggen.wordpress.com.

// Foto: shutterstock.com //

Svar fra Kristine Foss i Presseforbundet

1. Kan du fortelle kort om Presseforbundet og hvorfor dere er etablert?

Her finner du info om NP: <http://presse.no/vedtekter/> Vi er sekretariat for Pressens faglige utvalg, som verner om etikken, og Pressens offentlighetsutvalg, som verner om ytringsfrihet og informasjonsfrihet.

2. Hva tenker dere er det viktigste med innsyn?

Det viktigste med innsyn er at det gir samfunnet en mulighet til å få ut opplysninger vi ikke hadde fått uten, som VGs saker om tvangsbruk i psykiatrien. Ved at VG fikk innsyn i tvangsprotokoller, fikk det norske folk for første gang en landsomfattende oversikt over bruken av tvang i psykiatrien, vi fikk vite om massive lovbrudd, manglende oversikt og kontroll, økt bruk av tvang i ferietid og omstridte begrunnelser. Dette er viktig informasjon som samfunnet har krav på å få vite om. Videre gir innsyn oss en mulighet til å kontrollere hva som ligger til grunn for viktige avgjørelser – hva ble utredet, hvem snakket sammen, hvilke råd fikk man eller fikk man ikke i forkant o.l. Det er helt nødvendig for at folk skal kunne ha grunnlag for å danne seg en mening om saker, og for at mediene skal kunne ivareta sin rolle som offentlig vaktbikkje.

3. Ut fra deres erfaring; hvordan fungerer innsynspraksisen i dag?

Innsynspraksisen i Norge varierer veldig fra etat til etat og mellom kommune og stat. Det vi ser er at det også er veldig personavhengig. Har man en ledelse som er opptatt av åpenhet og tar innsyn på alvor gjennom sine prioriteringer, gjenspeiler det seg nedover i virksomheten. OEP og eInnsyn har

åpnet mange dører, men fremdeles er det mye som gjenstår. Særlig de vanskelige sakene, de sakene som kan ende opp med kritikk av forvaltningen, er det ofte vanskelig å få innsyn i.

4. Hva bør forvaltningen endre på?

Hvis jeg skal trekke fram en felles ting så må det bli å sørge for raskere innsyn. Både ved at dokumenter journalføres og arkiveres raskere, og at det gis raskere innsyn. Utlegg av fulltekstdokumenter er et viktig skritt her.

5. Hvilke positive erfaringer har dere gjort i arbeidet?

Det finnes mange bra folk i forvaltningen som gjør en stor innsats for å sikre innsynsretten i Norge. For litt siden fikk jeg innsyn i korrespondanse mellom en dokumentavdeling og en klinikk-sjef ved samme virksomhet, der det kom tydelig fram at dokumentsenderen jobbet hardt for å ivareta lovens krav, både til innsyn og rask behandling, uten at de fikk særlig mye hjelp fra klinikk-sjefen. Det er fint å se, og bekrefter vår klare oppfatning av at det ikke er dokumentsenderen som er proppen i systemet.

6. Ser dere forskjeller i innsynspraksisen f.eks. mellom stat og kommune?

Ja, vi ser forskjeller her. Generelt har nok staten en bedre innsynspraksis enn kommunene, ikke minst fordi de er en del av det som nå heter eInnsyn. Men det finnes mange unntak, noen kommuner utmerker seg med rask behandling av innsynskrav og utlegg av fulltekstdokumenter. Vår erfaring er også at det er store forskjeller innad mellom departementer og mellom kommuner. For kommuner kan det både handle om at man har en ledelse

«DET VIKTIGSTE MED INNSYN ER AT DET GIR SAMFUNNET EN MULIGHET TIL Å FÅ UT OPPLYSNINGER VI IKKE HADDE FÅTT UTEN.»

som tar åpenhet på alvor, men også om man har en lokalavis som stadig benytter seg av innsynsrettighetene. Det har en fin oppdragende effekt, og mediene bør kjenne sitt ansvar her.

7. Hva tenker dere om framtida og retten til innsyn?

Vi har hatt en utvikling i den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) som har styrket retten til innsyn gjennom flere avgjørelser. Dette gjelder særlig når det er mediene som etterspør informasjon. Dette har direkte betydning for Norge, og må få konsekvenser for norsk lovgivning og innsynspraksis. Videre ser vi at stadig flere, både privatpersoner og journalister, blir mer bevisste på rettighetene sine når det kommer til innsyn. OEP (eInnsyn) har nok mye av æren for dette. Det er også helt i tråd med grunnlovens krav til norske myndigheter: å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale, også kalt «infrastrukturkravet». Vi ser derfor lyst på utviklingen når det kommer til retten til innsyn. Men det krever våkne medier og et samfunn som ikke godtar urimelig hemmelighet, og som tør å tenke at tillit og åpenhet henger sammen.

Svar fra Ole Knut Løstegaard i Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet

1. Kan du fortelle kort om hvordan Lovavdelingen arbeider med utforming av lovverk?

Det vil avhenge av bakgrunnen for det konkrete arbeidet. Generelt bør det komme så tydelig som mulig fram hva som skal formidles gjennom loven. Er det meningen å gi rettigheter, bør det komme tydelig til uttrykk, og det samme gjelder for plikter og konsekvenser for brudd på plikter. Videre er det grunnleggende viktig at lovverket utformes mest mulig forståelig og best mulig språklig, og at en lov bygges opp på en fornuftig måte. Strukturen og språket er således begge like grunnleggende. En lov bør for eksempel ikke deles opp i flere kapitler enn nødvendig, og paragrafer bør ikke være for lange eller omfattende. Språket bør ikke være for oppstyttet, gammeldags eller vanskelig, man bør så langt som mulig unngå flertydige ord og uttrykk, og det må selvsagt brukes korrekt norsk språk.

Dersom et lovforslag utarbeides etter en politisk bestilling, må selvsagt foringene der ivaretas. Når det er snakk om lovtekniske gjennomganger eller annen bistand til andre departementer (eller andre organer), må vi generelt prøve å ivareta de nevnte momentene, men uten å endre det materielle innholdet.

2. Hva tenker Lovavdelingen er det viktigste med praktiseringen av innsyn (innsynsprinsippet)?

Her svarer jeg bare for min egen del, men det viktigste må være at man holder seg innenfor det eksisterende regelverket, at man ikke glemmer at utgangspunktet faktisk er at offentlige organers saksdokumenter er åpne for

innsyn. Når spørsmålet om unntak fra innsyn kommer opp, må man reelt vurdere om det faktisk er behov for unntak fra innsyn, og hvor langt behovet går.

3. Ut fra deres erfaring; hvilke tilbakemeldinger får Lovavdelingen på hvordan innsynspraksisen fungerer i dag?

Tilbakemeldingene er veldig varierte. Mange brukere gir uttrykk for at loven praktiseres feil eller ikke etterleves, og dette gjelder særlig privatpersoner. Ofte bygger dette på misforståelser eller at personene mener de har større eller andre rettigheter enn det loven faktisk gir, men jeg har også sett mange eksempler på feil eller uklarheter fra ulike organer. Enkelte representanter fra offentlige organer har derimot gitt uttrykk for at innsynsretten er for omfattende og medfører at for mye tid går med til å behandle innsynskrav. En del mener også at det er behov for flere eller mer omfattende unntak fra innsyn, mer fleksibilitet i saksbehandlingen og lignende. Også her finnes det mange feiloppfatninger, for eksempel når det gjelder unntaksmulighetene etter loven, som typisk er større enn mange tror. Noen spiller også inn at regelverket er vanskelig å forstå. Vi får heldigvis også innspill som tilsier at praksisen fungerer bra, men det er jo generelt mer nærliggende å melde fra når man mener at noe ikke fungerer som det skal.

4. Hvordan vil fremtidens «rett til innsyn» bli i offentliglova når den etter hvert blir revidert?

Den prosessen som pågår nå, og som har bakgrunn i Stortingets vedtak fra 2006 om at det skulle foretas en evalu-

ering av den nye loven, gjelder mulige endringer i eksisterende lov. Selve retten til innsyn og de grunnleggende prinsippene for dette var i svært liten grad omtalt i evalueringen. Det er vel mest nærliggende å se for seg at ny teknologi og nye tekniske løsninger vil kunne endre måten det blir gitt innsyn på, iallfall delvis, men det er umulig for meg å si noe om hvordan dette vil utvikle seg.

5. I høst mottok forvaltningen svært store mengder innsynskrav, og det førte til en debatt om dette var reelle innsynskrav; hvilke erfaringer gjorde Lovavdelingen seg med de prinsipielle spørsmålene som da dukket opp? På hvilken måte kan dette få konsekvenser i evalueringen av offentliglova?

Vi opplevde at spørsmålet om hva som egentlig kan kreves etter offentliglova, kom opp i større grad enn før. I en uttalelse gav vi uttrykk for at dersom et innsynskrav ikke bygger på noen form for interesse i dokumentene, vil det i utgangspunktet kunne nektes innsyn. Det kom også opp spørsmål knyttet til saksbehandlingstiden, kravet til tilbakemelding o.l., noe vi også kom inn på i uttalelsen. Et annet spørsmål som kom opp, var om man kunne avgrense tallet på innsynskrav den enkelte kan fremme gjennom OEP (nå eInnsyn) innenfor et bestemt tidsrom. Dette er derimot ikke noe loven regulerer. Flere tok til orde for lovendringer, blant annet å lovfeste at det i enkelte tilfeller skal kunne nektes innsyn ut fra at formålet med kravet ikke er vernet etter loven. Jeg kan derimot ikke si noe om eventuelle forslag til lovendringer i tilknytning til dette. ■

Vi hjelper deg å digitalisere

ACOS bistår din virksomhet med å etablere automatiserte og innovative tjenester for innbyggere, næringsliv og ansatte.

Vi har solid kompetanse innenfor digitalisering av offentlig sektor, og leverer løsninger med:

- sikker og effektiv data- og dokumentfangst
- forenklet saksbehandling med optimal tilgjengelighet
- kvalitetssikrende arbeidsprosesser
- sentral utnyttelse av nasjonale felleskomponenter
- fleksible integrasjonsgrensesnitt
- frittstående NOARK5 arkivkjerne

Noen av virksomhetene som har valgt oss som partner i deres viktige digitaliseringsarbeid:

- NAV
- Oslo kommune
- Færder kommune
- Holmestrand kommune
- Nordre Land kommune
- Larvik kommune
- Handel og Kontor
- Sandefjord kommune
- Gjøvik kommune
- Sola kommune

“

ACOS WebSak skiller seg ut med et intuitivt og enkelt grensesnitt. Integrasjonsmulighetene i systemet er etter vår vurdering de beste.

– Gjøvik kommune

Om ACOS

Gjennom 20 år har vi utviklet fagsystemer for organisasjoner som setter digitalisering i fokus. I dag er vi et av Norges 20 største norskeide programvareselskaper. Vi har investert i å bygge et stort utviklings- og fagmiljø i Norge, og løsningene utvikles i tett dialog med våre kunder.

UT I VERDEN FOR Å REDDE ARKIVER

Av Merethe Nordgarden, rådgiver Justis- og beredskapsdepartementet

Norwegian Mission of Rule of Law Advisors to Moldova (NORLAM) var virksomme i ti år. Dette er historien om hvordan arkivet fra et norsk bistandsprosjekt ble berget – og bragt til Norge.

Torsdag 11. mai 2017

I underkant av to måneder før nedleggelsen av NORLAM fikk avdelingsdirektør i Justis- og beredskapsdepartementet (JD), Vilde Ronge, en e-post av sendelagsleder og fengselsleder Siri Fjørtoft i Chisinau. Vilde har ansvar for arkivtjenesten i departementet, og Siri ba om råd til hvordan arkivet best skulle avsluttes. Det ble ganske fort klart for oss at vi burde reise ned for å planlegge avslutning og henting, og også få på plass en avtale om ordning av arkivet etter NORLAM. To uker senere, i pinsen 2017, var Vilde Ronge og jeg i Chisinau, hovedstaden i Moldova. Vi hadde så vidt fått med oss at valutaen het *lei* og at språket var rumensk. Ellers visste vi lite om Moldova.

NORLAM

Norwegian Mission of Rule of Law Advisors to Moldova (NORLAM) ble oppretta i 2007 og var finansiert av det norske Utenriksdepartement, men implementert av Justis- og beredskapsdepartementet. I ti år har NORLAM gitt bistand til rettsstatsutvikling og støttet reformer i justis-sektoren i Moldova.

// Vilde Ronge og Merethe Nordgarden utenfor NORLAMs kontor i Chisinau. Foto: Privat //

// Nadia Burciu; fengselsrådgiver og prosjektleder med hovedansvar for arkivet. Foto: NORLAMs bildearkiv //

Mandag 5. juni 2017

Den 5. juni 2017 var vi framme i Chisinau og ble tatt imot av Jørn-Lasse Refsnes, politiadvokat for NORLAM, og dagen etter fikk vi møte resten av NORLAM-teamet. Spesielt viktig var møtet med Nadia Burciu, som ved siden av sine oppgaver som fengselsrådgiver, i sine ti år i NORLAM har tatt hovedansvar for ordning og vedlikehold av arkivet. Hun har mye av æren for at arkivet er så komplett og såpass godt ordnet og oversiktlig som det er. Sju ansatte, én administrativ stilling som ikke jobbet med arkiv, alle med det samme målet om å bistå Moldova i utvikling mot et mer demokratisk land å leve i. I et slikt perspektiv sier det seg selv at arkiv ikke alltid kommer øverst på listen av ting man vil, eller kan, prioritere. Samtidig har selvsagt NORLAMs ansatte selv hatt et fortløpende

behov for tilgang til et arkiv, så de har ordnet seg ad hoc underveis. Arkivtjenesten i JD hadde vært på et par besøk til NORLAM underveis, men disse besøkene ble dessverre ikke godt nok fulgt opp fra verken vår eller deres side. NORLAM-arkivet bærer preg av å være skapt i et bistandsprosjekt, med lite midler til arkiv og administrasjon. Samtidig har de hele veien vært opp-tatt av å dokumentere alt de har bedrevet. Det ligger kanskje i saksfeltets natur, men det har vært mye etterinnfallsmetoden, og blitt endret underveis når nye mennesker har kommet til.

Vi konstaterte imidlertid raskt at dette var viktig dokumentasjon å bevare for ettertiden, både for Moldova og Norge. Arkivet er skapt i en kultur og et land som ikke har den åpenheten offentlig-lova sørger for hos oss, og der innbyg-

gerne ikke har tilgang til arkivene på samme måte som i Norge. NORLAM-arkivet er ikke ordnet etter norsk arkivstandard eller med tanke på at det skal tilgjengeliggjøres.

I løpet av arbeidsdagen i Chisinau bestemte vi oss for å overlate kopiering av mappestrukturen til de lokalt ansatte, og å holde kontakten. Dette var ikke en enkel avgjørelse, men de gjenværende NORLAM-ansatte ønsket å jobbe mer med arkivet for å sørge for at det ble så komplett som mulig. Dette kom i tillegg til rydding og tømning av kontorer som har vært i bruk i ti år. Men vi holdt kontakten, og politiadvokat Jørn-Lasse Refsnes sørget for at kopieringen ble gjennomført dagen før den lokale nettleverandøren stengte ned nettet.

STYRKEBRØNNEN

Justis- og beredskapsdepartementet opprettet i 2004 en beredskapsgruppe kalt Styrkebrønnen som består av ulike personer fra straffesaksjeden. Straffesaksjeden inkluderer blant annet forebygging, etterforskning, påtale, domstolsbehandling, straffgjennomføring og tilbakeføring til samfunnet. Oppdraget er å bidra med rådgivning og bistand til å bygge opp institusjoner som ledd i demokratiutviklingen i land hvor det har vært krig eller som er i en overgangsfase fra totalitære styresett til demokrati. Det dreier seg særlig om oppbygging av friomsorgen og innføring av alternative straffereaksjoner.

// Fange fra Rezina fengslet som spiller prins Hamlet. Foto: NORLAMs bildearkiv //

Fredag 30. juni 2017

Jeg hentet disken med det elektroniske arkivet på Gardermoen, og samme uken hadde papirarkivet kommet fram til Norge.

Mandag 4. september 2017

Vi dannet oss selvsagt en viss oversikt over arkivet mens vi var i Moldova i juni, men det var fint å få arkivet i hus for å få bedre inntrykk. NORLAM startet i 2007 med rent papirarkiv. Det var ført i en enkel Excel-journal og ordnet i permer delvis etter emne. Papirarkivet utgjorde om lag sju hyllemeter ved avlevering. Underveis i tiårsperioden gikk arkivet over til digital lagring av dokumenter. Vi har altså to deler av ett arkiv: digitalt lagret i mappestruktur og papirarkiv. Begge inneholder dokumenter fra hele perioden, men ingen av delene er komplette for seg. Vi så at det mest hensiktsmessige var å bevare de to delene slik de er skapt, samtidig som vi kom fram til at dette arkivet ikke enkelt kan presses inn i en NOARK-standard. Vi gikk derfor i dialog med Arkivverket for å finne en god løsning på avleveringen. Vårt forslag gikk ut på å avlevere arkivet som en digitaldel og en papirdel. Arkivverket, som viste stor forståelse for utfordringene, var enige i vår tilnærming til avlevering. Ordningen av papirarkivet er allerede igangsatt, og erfarne arkivarer fra Stiftelsen Asta er i gang med denne oppgaven. Inntil videre må vi ta den fysiske lagringen selv på grunn av fulle magasiner i Arkivverket. Det neste vi går løs på er å finne ut hvordan vi best kan deponere den digitale delen.

Fredag 22. september 2017

Iver Huitfeldt, pensjonert dommer og første sendelagsleder, oppsummerer det første året til NORLAM slik: «A story of how love was established» Setningen gjenspeiler inntrykket vi fikk av det engasjementet som har preget delegasjonen i det lille gule

huset i Moldovas hovedstad. NORLAM har ikke bare bygget faglige nettverk, men også relasjoner mellom mennesker. De norske ansatte har jobbet tett med sju lokalt ansatte i ti år. Det viktigste har hele tiden vært demokrati- og rettstatsbygging, og det største fokuset har vært reform av fengselssystemet i direkte kontakt med menneskene på begge sider i systemet. Arbeidet for menneskerettigheter, demokrati og åpenhet har blitt utført med fokus på humanisme og kreativitet. NORLAM har involvert seg på mange ulike måter, og arkivet gjenspeiler dette, fra ord til bilder. De har blant annet oversatt den moldovske straffeloven til flere språk i den ene enden, og i den andre vært med på å få i stand en oppsetning av Hamlet i Moldovas sikreste fengsel, med inn-

satte i flere roller. Som en av fangene selv uttrykte den opplevelsen: «Hamlet-prosjektet lærte meg at hevn gjennom vold har en høy pris». Den korte tiden vi fikk hos NORLAM gjorde inntrykk, og som program har de involverte mange gode resultater å se tilbake på.

NORLAM eksisterer ikke lenger som annet enn en nettside, så selv om vi har kontakt med de tidligere ansatte, har vi ikke mulighet til å gå tilbake til de som var der da det skjedde. Vi er imidlertid sikre på at det er mange spor av NORLAMs arbeid, både i virksomheter og personer i Moldova, og i Norge. Snart vil det også være et arkiv å søke i. ■

Artikkelen er tidligere publisert i Nordisk Arkivnytt

MOLDOVA

Moldova var tidligere en del av Romania, men ble senere sovjetrepublikk. I 1991 erklærte Moldova sin selvstendighet. Siden 2001 har det tidligere kommunistpartiet hatt makten i den demokratiske republikken Moldova. Moldova er det fattigste og mest underutviklede landet i Europa. Men det er også et frodig land, med landbruk som hovednæring.

// Foto: NORLAMs bildearkiv //

norsk arkivråd

MELD DEG PÅ NYHETS-BREV!

FØLG OSS PÅ FACE-BOOK!

Få invitasjoner til kurs, seminarer og medlemsmøter, og informasjon om Norsk Arkivråds arbeid – meld deg på nyhetsbrev på våre nettsider arkivrad.no/informasjonsbrev

Følg oss også på facebook.com/arkivrad for å holde deg oppdatert!

Med arkivdanningsblikk bør lover bygges

Digitaliseringen i samfunnet skyter fart og gjør at flere lover og forskrifter trenger å bli modernisert og revidert. Det mest aktuelle for de fleste virksomheter er det omfattende og pågående arbeidet med å tilpasse særlover til EUs personvernforordning: å regulere nødvendige opplysninger for å yte tjenester eller saksbehandling, lage bestemmelser om sletting og forankre innsynsrett.

Andre lovendringer handler mer om å regulere krav til en prosess når arbeidet utføres digitalt. Det er viktig at alle som arbeider med arkivdanning henger seg på og engasjerer seg i disse regelendringene, både på eget arbeidsted og som medlem av Norsk Arkivråd.

NA har gitt flere høringsvar på foreslåtte lovendringer de siste årene (se: <http://arkivrad.no/arkivpolitikk/horingssvar>). Denne artikkelen tar for seg en av dem – straffeprosessloven, som NA i flere omganger har sendt høringsinnspill til.

Forslag til ny straffeprosesslov

Justis- og beredskapsdepartementet hadde i 2017 forslag til ny lov om behandling av straffesaker på høring (NOU 2016:24 Ny straffeprosesslov). Gjennomgangen av loven handlet både om å tilpasse regelverket til et endret kriminalitetsbilde, men også forpliktelser knyttet til menneskerettigheter og samfunnsutvikling for øvrig. Lovgiver forventer også at bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi på en rekke områder skal bidra til økt rettssikkerhet og økt effektivitet, og dermed styrke straffesaksbehandlingen (jf. høringsbrev www.regjeringen.no). Med forforståelsen at rasjonell

Liv Heidi Siljebråten,
Norsk Arkivråd

utnyttelse av teknologi vil åpne for muligheter og gevinster viser lovutvalget til det spenningsforholdet som er mellom dagens bruk av moderne informasjon- og kommunikasjonsteknologi, og hensynet til forsvarlig og sikker saksbehandling. I denne sammenheng drøfter utvalget spørsmål knyttet til hvorvidt gjeldende regler for informasjonssikkerhet er tilstrekkelig for bruken av moderne teknologi, mens tilsvarende utfordringer er knyttet til å sikre dokumentasjon, altså arkivfaglige problemstillinger, er fraværende. Det vil eksempelvis si at utfordringer knyttet til ivaretagelse av kvalitet på digitale opplysninger (integritet og pålitelighet) og digital langtidslagring ikke drøftes.

Sikker behandling av opplysninger er mer enn IKT-sikkerhet og personvern

Straffesaksbehandling handler om å innhente, vurdere og behandle bevis. Lovutkastet legger opp til at straffesaksprosessen skal kunne gjennomføres digitalt. Politiet og domstolene har arkivansvar for hhv. dokumentasjon av straffesaken og rettsforhandlingene. Det innebærer at politiet og domstolene selv skal ivareta kravene til danning, fangst og forvaltning av den elektroniske dokumentasjonen i tråd med interne behov og juridiske krav. Sikring

// Fotos: colourbox.com //

og livsløpsbehandling av elektronisk dokumentasjon inntil sletting eller overføring til Arkivverket er verken enkelt eller billig å gjennomføre. Det blir ikke enklere eller mer effektiv forvaltning dersom ikke arkivfaglige krav planlegges parallelt med utviklingen av digitale løsninger.

Lovgivers forventning om utnyttelse av moderne teknologi i straffesakskjeden for økt rettsikkerhet og økt effektivitet, vil altså i tillegg måtte handle om hvordan IKT-løsningene kan ivareta den digitale etterforsknings- og straffesaksdokumentasjonens bevisverdi over tid. Mer konkret vil det handle om at tilstrekkelig, autentiserende metadata og andre kontekstopplysninger knyttes til opplysningene eller informasjonsobjektet på en måte som sikrer at dokumentasjonen hverken forringes ved serverbytter, oppdatering av saksbehandlingssystemer og IKT-infrastruktur eller ved gjenbruk.

NÅR STRAFFESAKSKJEDEN DIGITALISERES ER DET KRAVENE TIL INNEBYGDE OG AUTOMATISERTE PROSESSER FOR DOKUMENTASJONSFORVALTNING OG ARKIV SOM SKAL SØRGE FOR KVALITETEN PÅ STRAFFESAKSOPPLYSNINGENE – AT DE ER PÅLITELIGE OG VIL BEHOLDE SIN BEVISVERDI OGSÅ HVIS SAKEN GJENOPPTAS.

Straffeprosessloven bør derfor ikke kun stille formkrav til opplysningene, men også omfatte *kvalitetskrav til lagringen* av de digitale opplysningene (for eksempel avhøret) både på kort og lang sikt. Når straffesakskjeden digitaliseres er det kravene til innebygde og

automatiserte prosesser for dokumentasjonsforvaltning og arkiv som skal sørge for kvaliteten på straffesaksopplysningene – at de er pålitelige og vil beholde sin bevisverdi også hvis saken gjenopptas.

Behov for sterkere forankring av dokumentasjonskravet

NOU-en beveger seg ikke inn i IKT-forutsetningene for digital dokumentasjonsforvaltning eller langtidslagring (arkivering).

De generelle reglene for sikring og langtidslagring av straffesaksdokumentasjon burde gis en tydeligere forankring i ny lovtekst. Det kan enten gjøres ved et generelt krav om at elektronisk behandling og lagring av straffesaksdokumentasjon skal gjøres i tråd med arkivlovgivningen, eller at det stilles krav om at elektroniske systemer, som skal behandle eller lagre straffesakens opplysninger, må ha tilstrekkelig funksjonalitet som sikrer at opplysningenes pålitelighet, integritet og lesbarhet ikke forringes over tid.

Det er betimelig i disse arkivlovutvalgstider å reflektere over om utredningen av ny straffeprosesslov også illustrerer

at forankringen av sikring av «rettslig eller viktig forvaltningsmessig dokumentasjon», som kom med formålsparagrafen i arkivloven i 1992 og videre med arkivforskriften, aldri har vært tilstrekkelig. Et aktuelt spørsmål er om arkivloven er det rette stedet å forankre dette kravet i fremtiden?

Den gjeldende straffeprosessloven stiller allerede krav til *notoritet* omkring etterforskningen. Notoritet vil si at etterforskningen skal dokumenteres, fordi det er sentralt for å sikre partenes rettsikkerhet. Dagens straffeprosesslov inneholder imidlertid ingen generelle bestemmelser om dokumentasjonskrav; notoritetskravet kommer kun til uttrykk i en rekke enkeltbestemmelser. Utvalget slår fast at det ikke hersker noen tvil om at det gjelder et generelt krav til dokumentasjon av etterforskning. Det peker imidlertid på at flere andre har slått fast at det er mangler ved etterlevelse, jf. utredning

av Fritz Moen-saken (NOU 2007:7, Fritz Moen og norsk strafferettspleie) og uttalelser fra Spesialenheten for politisaker. Det foreslås derfor i lovutkastet en eksplisitt formulering av krav til at etterforskningen skal dokumenteres, at opplysninger av betydning som ikke er sikret på annen måte skal nedtegnes og at det skal utarbeides en oversikt over sakens opplysninger, (Jf. forslag til ny straffeprosesslov § 15-5 (3).)

Det er ikke noe nytt at krav til håndtering av prosessdokumentasjon mer eller mindre er eksplisitt formulert i spesiallover/særlover, slik vi har i bokføringsloven og arbeidsmiljøloven. Selv om ny straffeprosesslov utformes med konkrete dokumentasjonskrav og -behov, er det også sentralt å sikre at opplysningenes kvalitet opprettholdes.

Konklusjon

Det arkivfaglige blikket trengs for å sikre borgernes rettigheter, demokratisk transparens og likebehandling i lovverket. Teknologinøytrale formuleringer og krav til notoritet av arbeidsprosesser er ikke tilstrekkelig for at dokumentasjon er sikret over tid og kan overføres til langtidslagring. En svakhet ved NOU 2016:24 ny straffeprosesslov er at den ikke viser den tette sammenhengen mellom arbeidsprosess og grunnleggende prinsipper for arkiv når man diskuterer bruk av moderne teknologi for å nå prosessmålene. Derfor blir vår funksjon og vår jobb bare enda viktigere fremover. Nå må arkivmiljøet synliggjøre hva det er nødvendig å få regulert med hensyn til arkiv og dokumentasjon, i prosess-lovene og ny arkivlov. Da er det viktig å gå tilbake til røttene, de grunnleggende arkivperspektivene. De må løftes frem gang på gang for å sikre hukommelsen, nå og for fremtiden. ■

Et av Norges ledende fagmiljøer innen dokumentasjonsforvaltning

Dokumentasjonsforvaltning er å ha kontroll på virksomhetens informasjon som er bevis på forretningsaktiviteter og transaksjoner. God dokumentasjonsforvaltning gir effektivitet, sikkerhet og etterlevelse og sikrer gode beslutninger og fornøyde medarbeidere.

Med et meget sterkt fagmiljø bestående av over 20 rådgivere tilbyr Sopra Steria tjenester innen:

- Utarbeidelse av arkivplan og internkontroll for arkiv og dokumentasjonsforvaltning
- Utarbeide, kvalitetssikre og justere arkivnøkler/klassifikasjon og metadata
- Utarbeide bevaring og kassasjonsvurderinger/retention regler
- Strategi og planlegging rundt langtidsbevaring
- Rådgivning ifm. NOARK standard og arkivlovgivning
- Rådgivning og ledelse ved innføring og oppgradering av dokument- og arkivsystemer

Vi trenger flere av de beste

Sopra Steria er kåret til Norges beste arbeidsplass! Er du interessert i å vite mer om hvordan det er å jobbe hos oss, se soprasteria.no/karriere eller ta kontakt.

Kontakt

Kristine Synnøve Brorson, Senior Consulting Manager
kbs@soprasteria.com | tlf. 951 80 085

// Foto: shutterstock.com //

INTERVJU MED NYUTDANNET ARKIVAR

Av Jørgen Hobbel, Norsk Arkivråd

Arkivråd har lyst til å vise fram noen av de dyktige menneskene som jobber i arkiv. Denne gangen har vi snakket med Vilde Bjørklund.

Vilde er 26 år gammel og bor i Oslo, men er opprinnelig fra Gratangen i Sør-Troms. Hun bestemte seg for å utdanne seg innenfor arkiv i 2014 og begynte i jobb som arkivar i Lånekassen allerede samme dag som hun leverte inn bacheloroppgaven i arkiv ved Høgskolen i Oslo og Akershus (nå OsloMet).

«ØNSKET VAR EN YRKES- RELATERT UTDANNING, SOM KUNNE SIKRE JOBB I FRAMTIDEN»

Hvorfor valgte du å starte på arkivstudier?

– Jeg var utdannet saksbehandler, men interesserte meg for det arkivfaglige mer enn saksbehandling i seg selv, forteller Vilde Bjørklund. Da jeg så det var arkivstudier på Høgskolen i Oslo og Akershus ble jeg nysgjerrig på hva dette gikk ut på. Jeg leste intervjuer med arkivarer og fant ut at dette kunne være noe for meg. Samtidig ønsket jeg en yrkesrelatert utdanning som kunne sikre meg en jobb i fremtiden.

Hva sa vennene dine da du valgte å begynne med arkivstudier?

– De fleste skjønte ikke hva yrket gikk ut på og en del antok at dette var en kjedelig yrkesretning. Nå er derimot flere positive og nysgjerrige. Jeg jobber jo med mye forskjellig. Jeg tror de fleste fortsatt tenker på arkiv som et gammeldags yrke med papirarkiver. Slik er det ikke.

SPENNENDE EMNER OG DYKTIGE FORELESERE VED OsloMet Hvordan opplevde du arkivstudiet ved HiOA?

– Arkivstudiet var veldig spennende og det var svært dyktige forelesere. Foreleserne tok seg alltid tid til å besvare spørsmål og man kunne gå inn på

kontoret deres for å snakke med dem. De var også veldig gode på å besvare e-poster med spørsmål. Jeg lærte arkivfaglige begreper som har vært viktige i arbeidslivet. Vi hadde også IT-relaterte emner som det er nødvendig å kunne noe om i dette yrket.

Hva synes du var det mest spennende med arkivstudiet?

– Vi hadde varierte emner. Det emnet jeg synes var mest spennende var arkivformidling. Jeg skrev også bacheloroppgave om arkivformidling. Jeg ante ikke at det var så mye forskjellig man kunne jobbe med som arkivar. Jeg synes studiet i stor grad dekket de ulike områdene og viste oss hvilke muligheter vi har i fremtiden.

Noe annet som var veldig positivt var at i flere emner ble forelesningene streamet. Man kunne dermed se opp-tak av tidligere forelesninger hvis man hadde behov for det – eller følge forelesningene hjemmefra. Dette var et bra tilbud for de som allerede var i jobb, de kunne få med seg forelesningene på kvelden.

Kan du nevne noe du synes ikke var så bra med arkivstudiet ved HiOA, hvis noe?

– Det er samlingsbasert, så det var ikke et veldig knyttet studentmiljø. Samtidig er jo dette positivt, siden folk som bor i andre byer også har mulighet til å studere arkivvitenskap i Oslo. Det kunne derimot være utfordrende med gruppeoppgaver når så mange bodde rundt omkring i landet.

STARTET I JOBB SAMME DAG SOM HUN LEVERTE BACHELOROPPGAVE Var det vanskelig å få seg jobb da du var ferdig med studiene på HiOA?

– Nei, overhodet ikke. Jeg startet i jobb samme dag jeg leverte bacheloroppgaven. Jeg søkte jobb i mars og hadde min første arbeidsdag i mai. Jeg jobbet også på et arkiv deltid mens jeg studerte. Arkivstudenter er veldig ettertraktet på markedet! Deltidsjobben jeg hadde mens jeg studerte fikk jeg etter å ha studert arkiv i ett år. Jeg vil anbefale andre studenter å gjøre dette – Du lærer mye av å jobbe og studere arkiv samtidig.

MANGE OG VARIERTE ARBEIDSGRAVER Hvor jobber du nå og hvilke oppgaver utfører du i denne jobben?

– Jeg jobber i administrasjonsarkivet i Lånekassen. Jeg har mange og varierte arbeidsoppgaver. I hovedsak jobber jeg med daglig drift som postmottak, brukerstøtte og kvalitetssikring. Samtidig

// Vilde Bjørklund.

Foto Ellen Schei Hakonsen //

har jeg flere oppgaver, som å lage nye rutiner, opplæring/kurs av ansatte i arkivsystemet, publisering av offentlig postjournal, utvikling av ny arkivnøkkel, forberedelse av periodisering og lignende. Jeg kjeder meg aldri og har alltid en ny utfordring å ta tak i. Det er også et veldig bra arbeidsmiljø og jeg trives svært godt!

Hvilken nytte mener du at du har hatt av arkivstudiet i den jobben du har nå?

– Arkivstudiet har vært svært nyttig. Som nevnt tidligere har jeg lært meg arkivfaglige prinsipper som er veldig viktig å kunne. Samtidig har jeg god oversikt over relevant lovverk. Jeg kjenner blant annet godt til NOARK-standarden, som er veldig nyttig nå som vi skal periodisere arkivet.

Hvordan synes du holdningene er til arkiv blant de ansatte der du jobber nå?

– Slik jeg har forstått det forstår ikke mange hva arkivarer egentlig jobber med på flere arbeidsplasser. Slik er det ikke i Lånekassen. Ansatte virker inter-

esserte i hva vi gjør og hvordan de skal registrere dokumenter riktig. De kommer stadig inn på kontoret vårt med spørsmål.

VURDERER VIDEREUTDANNING INNEN IT Kunne du tenke deg å ta mer utdanning innen arkiv?

– Jeg vurderer å videreutdanne meg innen IT til høsten. IT har blitt mer og mer viktig innen yrket vårt. Det er viktig å henge med på alle forandringene som skjer i samfunnet og den digitale utviklingen går bare videre. I en digital yrkeshverdag er det viktig å ha god IT kompetanse, spesielt innen arkivyrket. Selv om man har god IT kompetanse fra før av, er det viktig å kunne dokumentere det i dagens arbeidsmarked.

Hvilke ambisjoner har du for videre karriere innen arkiv?

– Det er jeg fortsatt usikker på. Akkurat nå trives jeg godt med jobben jeg har. Samtidig hadde det vært spennende å jobbe på et arkivdepot, der er det mye spennende å ta tak i.

Hvis du kunne velge fritt – hva ville vært drømmearbeidsplassen?

– Riksarkivet!

Hvilke råd vil du gi til studenter som ønsker å studere arkiv?

– Hvis du synes det virker spennende anbefaler jeg å ta studiet. Min erfaring er at det er lett å få seg jobb og det er et veldig spennende yrke som hele tiden er i utvikling. Du kommer ikke til å kjede deg, og det du lærer på studiet er både nyttig og relevant når du går ut i arbeid.

Anmeldelse av ny arkivforskrift

Redaksjonen, Arkivråd

Lenke: <https://lovdata.no/forskrift/2017-12-15-2105>

Kunngjort i Lovdata 18.12.2017 kl. 15.50

Ikrafttredelse 1.1.2018

Pris: Gratis

NA ønsker som litteraturanmelderne i avisene å anmelde denne forskriften særlig på arkivdanningsområdet, og vi bruker også terningkast. For å yte Kulturdepartementet rettferdighet, tar vi selvsagt utgangspunkt i deres egen vaskeseddel.

Kulturdepartementet selv skriver dette på regjeringen.no om forskriften:

Ny arkivforskrift erstatter detaljerte regler i gjeldende arkivforskrift med overordnede og funksjonelle krav. Endringene legger til rette for tilpasning til ulike organisatoriske løsninger for arkivarbeidet. Den nye arkivforskriften tar også hensyn til at dokumenter produseres og utveksles i digitale lagringsmedier og forskriften vil gjelde uavhengig av teknologiske løsninger i arkivdanningen og arkivbevaringen.

Erstatter detaljerte regler i gjeldende arkivforskrift med overordnede og funksjonelle krav

Ja, den gamle forskriften var svært detaljert, mens den nye er vesentlig kortere og mindre detaljert. Men noe

av dette skyldes at noen av detaljene er flyttet til Riksarkivarens forskrift.

Kapitlene om arkivdanningsprosessene (§ 9, 10, 11 og 12) er vesentlig mindre detaljerte enn tidligere men fremdeles henger det igjen detaljerte krav til f.eks. avskrivingsmåte i journalen (BU, TE, TA, XY, TB, BB, – ja du kjenner jo disse forkortelsene!).

Inneholder forskriften overordnede og funksjonelle krav? Tja, Med funksjonelle krav tenker vi ofte på krav som angir bestemte resultater eller mål. Formålsparagrafen inneholder en setning om «Arkivet skal være ordna og innretta slik at dokumenta er sikra som informasjonskjelder for samtid og ettertid» noe som ikke er veldig presist i arkivdanningsprosessen.

Et nytt overordnet krav er at arkivarbeidet skal omfattes av organets internkontroll. Dette er nytt og viktig, men mange stiller nok spørsmål om hva betyr det i praksis? Hvordan kan vi løse det i vår virksomhet? Det får du ikke mer hjelp til i Riksarkivarens

forskrift. Dette er en bestemmelse som Riksarkivaren ikke skal gi forskrift om. Og det er kanskje like greit – internkontroll skal i sin natur tilpasses organets størrelse, vesentlighet og risiko, og det har ikke RA kompetanse på.

Endringene legger til rette for tilpasning til ulike organisatoriske løsninger for arkivarbeidet

Den viktigste endringen er at de detaljerte kravene til egen arkivtjeneste er tatt bort. Her er det ulike oppfatninger i NA! Er det tilstrekkelig at det ikke er gjort endringer i at det overordnede ansvaret fortsatt ligger i øverste ledelse sammen med ny internkontrollbestemmelse, eller åpne dette for storstilt outsourcing av arkivarbeidet med en papirbestemmelse om ansvar?

Der forskriften ikke svarer på ulike organisatoriske løsninger, er når forvaltningen nå i mye, mye større grad enn tidligere arbeider i felles portaler, systemer og samhandlingsløsninger og ofte på tvers av forvaltningsnivå. Hvem har arkivplikten – er dokumen-

tene mottatt og sendt? Hvordan skal transaksjonene dokumenteres?

De tidligere kravene om særregler for offentlige utvalg henger igjen og ses ikke i sammenheng med teknologi og nye arbeidsmåter. Der man tidligere måtte opprette en «fysisk» arbeidsgruppe, kan arbeidet nå organiseres i et digitalt samhandlingsverktøy.

Snipp, snapp snute så var skyen ute!

NA fikk tidlig i revisjonsarbeidet inntrykk av at en viktig «driver» for revisjonsarbeidet var regjeringens strategi for bruk av skytjenester. Arkivloven § 9 om ikke å ta arkiv ut av landet var kartlagt som et rettslig hinder, og dette måtte det gjøres noe med. Regulering av bruk av skytjenester i utlandet var nok det punktet i høringsutkastet som ble mest kommentert, og som det var mest uenighet om. Men dette ble nok for vanskelig og er derfor overlatt til andre for å utredes videre.

Den nye arkivforskriften tar også hensyn til at dokumenter produseres og utveksles i digitale lagringsmedier

Tja, gjør den det? Der den ikke gjør det i det hele tatt, er i bestemmelsene om arkivavgrensning (§ 14). Dette er og blir en bestemmelse for papirarkiv, og

bestemmelsen blir ikke mer digital av at tidligere krav om at ikke-utfylte blanketter og skjema skulle arkivbegrenses nå er tatt ut. Fremdeles brukes uttrykk som konsept og påtegninger og det er ikke en gang gjort forsøk på en teknologinøytral bestemmelse.

Kanskje det mest kritiske er at det ikke er gjort endringer i journalføringsbegrepet fra 1740 (§ 9 og 10). En mindre og mindre andel av saksdokumenter inngår nå i de tradisjonelle Noark-godkjente arkiv- og saksbehandlingssystemene, og forvaltningen har store utfordringer med dokumentfangst fra disse systemene. Samtidig ser vi at dette er fundamentale spørsmål som arkivlovutvalget har fått i fanget.

De gamle bestemmelsene om periodisering og avleveringstidspunkt henger også igjen, men det gjør de nok fordi nye løsninger og prinsipper ikke er ferdig utredet og på plass. Ikke noe nytt her, nei!

Les ellers nøye og se sammenhengen mellom § 9 om journalføring, § 11 Krav til system for elektronisk journal og arkiv og § 12 behandling av dokument som skal inngå i eit arkiv.

«For elektronisk arkivering av dokument som ikkje er journalføringsplik-

tige, gjeld krava i § 12» – men i § 12 stilles det krav om at nye saksdokument blir registrert på en eksisterende eller ny sak (altså klassisk journalføring)! Forvirret? Bare litt!

Vi triller terningen!

Arkivforskriften får ett poeng fordi den er modernisert på mange viktige punkter. At arkivplan nå blir en del av internkontrollen er veldig bra og vil bidra til å sette arkiv på dagsorden, vi gir dette to poeng. Arkivforskriften er dessverre milevis unna flere poeng fordi arkivforskriften fremdeles er så langt fra å bli «heldigital», ved å ikke være villige til å ta skrittet inn i den digitale fremtiden, må vi derfor trekke tre poeng. Redaksjonen lander derfor på terningkast 3! ■

KURS- OG SEMINAR- PLAN 2018

KURSPLAN 2018

Arkivplan/internkontroll
høst 2018 i Oslo

Avlevering av papirarkiv
17. april i Tromsø

Bevaring og kassasjon – de nye bestemmelsene for kommunal sektor
13.–14. november i Oslo

Digital agenda for arkiv
27.–28. august i Bergen

Forvaltning av elektroniske arkiv
25.–26. september i Oslo

Håndtering av personaldokumentasjon
vår 2018 i Oslo

Håndtering av personaldokumentasjon
18. september i Trondheim

Innføringskurs i offentlig arkivdrift
3.–6. september i Oslo

Noark 5
24.–25. oktober i Oslo

Offentleglova i hverdagen
24. mai i Tønsberg

Offentleglova i hverdagen
20. november i Oslo

Periodisering, deponering og avlevering av elektronisk arkiv
29.–30. mai i Oslo

Records Management Audit
13.–14. mars i Oslo

Records Management Audit 2 – oppfølgingsdag
03. mai i Oslo

SEMINARPLAN 2018

«Offentlighet og innsyn»
30. januar i Oslo

«Arkiv under modernisering»
Seminar og generalforsamling
20.–21. mars på Lillestrøm

Høstseminar
16.–17. oktober i Oslo

Les mer om kurs og seminarer og meld deg på: www.arkivrad.no

Riksarkivarens uttalelse

SPØRSMÅL:

I forbindelse med ny personalforordning er det blitt stilt spørsmål om oppfølgingsplaner som sendes til NAV og fastlege skal journalføres, og om de kan slettes.

Som arkivleder har jeg gitt svar på at alle utgående dokumenter skal journalføres, bevares og avleveres, men har ikke satt meg godt nok inn i de nye personvernreglene, men går ut fra

at det ikke kan endre på arkivlovens bestemmelser om bevaring og avlevering.

Som arkivleder tenger jeg å få avklart spørsmål fra HR og mellomledere om oppfølgingsplaner som sendes NAV/ fastlege eller kun gis til den ansatte skal journalføres.

SVAR:

Viser til henvendelse med spørsmål om journalføring og arkivering av oppfølgingsplaner som sendes til Nav og fastlege, og hvordan dette forholder seg til slettebestemmelser i forbindelse med ny personvernforordning og personopplysningslov som er på vei.

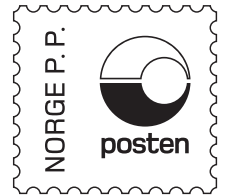
Oppfølgingsplaner er en del av den korrespondansen alle arbeidsgivere har med Nav og fastlege i forbindelse med ansattes sykefravær, og vi legger til grunn at dere har behandlingsgrunnlag for dette i utgangspunktet, siden dette er etablert prosedyre for denne typen saker. Siden dette også er korrespondanse som både er blitt saksbehandlet og har verdi som dokumentasjon for virksomheten er det også journalførings- og arkiveringspliktig. Dette gjelder også oppfølgingsplaner som sendes eller gis til den ansatte, siden den ansatte i denne sammenhengen er å regne som ekstern.

Det er ikke dermed sagt at dette er dokumenter som skal avleveres, det avhenger av om de er omfattet av fellesbestemmelsene om bevaring og kassasjon for statlige virksomheter i Riksarkivarens forskrift kapittel 7. Oppfølgingsplaner som sendes Nav og fastlege er ikke omtalt konkret i fellesbestemmelsene, men § 7-11 sier hva som skal bevares og hva som kan kasseres i personalforvaltningen. Oppfølging av den enkelte ansatte uten betydning for den ansattes

pensjonsforhold, ordensstraff, arbeidsulykker, yrkesskader og yrkessykdommer skal for eksempel kasseres, jf. andre ledd bokstav e. Oppfølging som har betydning for pensjonsforhold skal derimot bevares, jf. første ledd bokstav e.

Dersom dokumentene ikke skal bevares i henhold til disse bestemmelsene, må dere selv finne ut av hvor lenge dere har behandlingsgrunnlag for disse dokumentene, og ta vare på dem så lenge som nødvendig. Dette innebærer å gjennomføre kassasjon i arkivsystemet nå bevaringsfristen opphører.

Returadresse:
Norsk Arkivråd
Maridalsveien 3
0178 Oslo, Norway

norsk arkivråd

Norsk Arkivråd er en landsomfattende arkivfaglig interesseorganisasjon med medlemmer fra alle deler av landet og fra alle typer bedrifter og institusjoner. Formålet er å få en effektiv arkiv administrasjon i alle arkivdannende virksomheter. Alle kan bli medlem i Norsk Arkivråd.